

Amiért a külföld irigyl Budapestet és amit Budapestnek a külföldtől kell tanulnia

Nincs szépítés az 1902. év óta a fővárosban — 23 esztendő óta alig változott Budapest képe — „Fekvésileg a legirigyletebb város-terület a magyar főváros, amelynek új szépítészeti renaissancera volna szüksége” — Dekorativ szobrok felállításán kell kezdeni a városépítést — Szemle a „rég” város szépségei és az új szépítés-lehetőségek fölött egy francia építész társaságában

(Pádva Kálmán rajzaival)

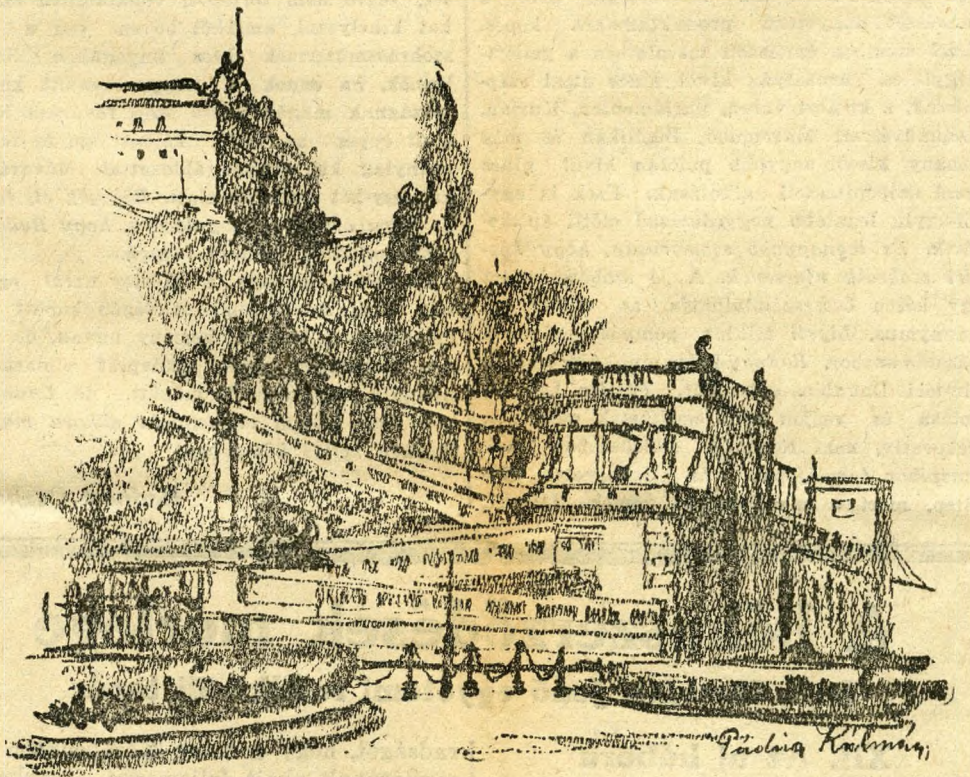
(A Nemzeti Újság tudósítójától.) Hatalmas mű készül most sajtó alá Párisban az „Országok építés- és köztérdiszítésművészetéről”. A könyvet pedig az ottani városfejlesztési bizottság néhány építész és művésztagja adja ki. A valóban nevezetes tanulmány kimerítően foglalkozik a nagyvárosok speciális szépségével és vele kapcsolatban az illető ország művészet- és iparfejlődésével. A helyzet tanulmányozására híres műkritikusokat, építészeket és szobrászokat szerződtettek, szétküldték az európai kontinens összes országába, hogy a nagyvárosokat végigtanulmányozzák. Hozzánk a vállalat megbízásából M. France Hosley műépítész jött el, aki békében állan-

amely innen a lengő, hintáló csónakból minden pompájában megmutatkozott. — Kiváncsi a véleményemre? — szöjt az elvégzett feljegyzések után. — Elmondom. Sokat mulasztott ez a szép Budapest azzal, hogy csupán elkezdte a szépítést, de nem fejezte be. *El tudja-e képzelni, hogy ha Párisnak, Londonnak vagy Berlinnek Gellérthegye volna, mit csináltak volna belőle már? Ugy hallottam, hogy magyar Pantheont emeltek a csucson és úgy látom, hogy üres kis citadella van még a helyén. Nagy baj az, ha valamely nép szépségszeretete ki tudja élni magát a történelmi emlékeiben, amit úgy kultiválnak itt, hogy tovább zuhogtatják a romokra az*

ritkán látni. Ha az ember Bécs felől megy hajón a Balkánra, valahogy úgy érzi, hogy ezen a hidon túl kezdődik a Kelet.

A kép most már teljes pompájában kibontakozik. Elhaladunk a Vár előtt. Előbb a várkert látszik, Ybl Miklós olasz-magyaros hatású alkotása, azután maga a Várpalota,

fejlődött. *Milyen káros az egész magyar kultúrára, ha francia, angol vagy olasz műgyűjtő, vagy egyéb kulturember ide látogat, azonban a külsőségeken alig talál valamit a nagy művészetből. Ha ilyen idegen ur végigsétál az utcákon, csak történelmi tárgy és igen gyöngye szoborművecskéket lát akkor,*

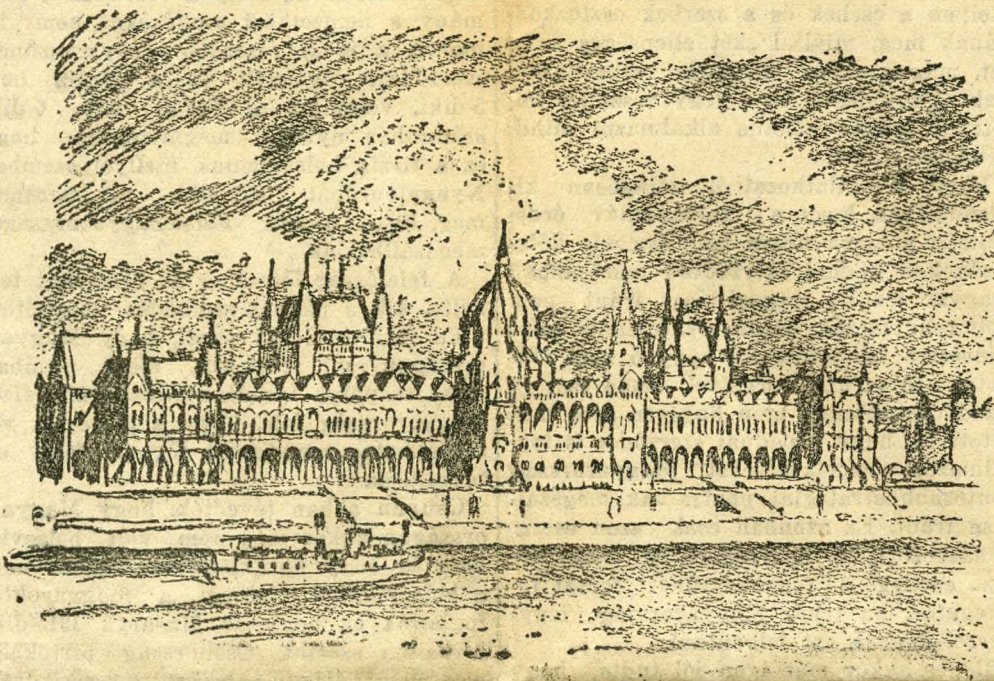
A királyi várkert

melynek koronás kupolája beleágaskodott a felhőtlen ragyogó nyári kékségbe. Hosley soká jegyzetgetett, aztán mosolygó arccal fordult felém:

— *Ha minden ilyen szép volna Budapesten, az önök városa volna a legszebb a világon!...* A Lánchidat is elhagytuk. Hosszasan

midőn a magyar festő- és szobrászművészet külföldi tárlatai szenzációs művészetesemény számba mennek.

— *Itt van a Margitsziget egy nagyváros szívében XIII. századkorabeli festői romokkal. Az egész gyönyörű sziget üres. Néhány ósdi szálloda, apró kis fürdőépület a messze föl-*

A parlament

ősan a Kárpátokban, Pöstyénben, vagy az Erdélyi fürdőkön töltötte a nyarat és aki a forradalom után tagja volt a Párisból kiküldött „kultúrrelmi francia bizottságnak”, amelynek köszönhető, hogy az elcsatolt magyar műemlékek nem jutottak a pozsonyi Mária Terézia szobor sorsára.

Hosley urat régebről ismerem és így, miután a magyar fővárosba érkezett, művészet-tanulmányi útján végigkísértem.

Gyönyörű napsütés ragyogta be a reggeli utcákat, amikor autóba ültünk, hogy végig-

időt és egyik omladvány a másik után roskad a porba anélkül, hogy először is mesterségesen megerősítenék az emléket, feltámasztanák, megőriznék; másodsor, hogy kiépítenék a környéket mai széppel, ami a múltból megmaradt emléket körülsimogassa, megbecsültesse. A nagy ellentét pedig, ami a rom és a dekoratív szép között azonnal érződik, sokkal jobban szolgálná a tradicionális magyar mult-kultuszt, mert kifejezi az időbeli távolságot, a romantikus hangulatot és tiszteletet kelt a szemlélőben. Így azonban

Ligeti Miklós Anonymus-szobra

figyelt az Országház messzire látszó pompás palotáját. Lefotografálta, jegyzeteket írt róla, közben usztunk a Margitsziget felé.

Kikötöttünk ott, sétálgattunk a sziget suttogó fái alatt és beszélgettünk.

— Szeretem Budapestet és épp ezért sajnálom is. *Fekvésileg a legirigyletebb város-területen épült, de új szépítészeti renaissancera volna szüksége, olyanra, amilyen Yblék korában virágozott fel. Nem mondhatják mentésnek szörnyű háborús veszteségeiket, mert a háború rettenetes gazdasági következményei csak a forradalom táján nyomták agyon a fejlődést. De meg kell állapítanunk, hogy Budapesten a szépítkezés 1902 óta ugyszólván teljesen szünetel, akkor, midőn éppen a legutóbbi husz év alatt nőtt csudálatos széppé Páris, Berlin és a többi nyugati nagyváros.*

— A háború utáni nyomorúságban is lehetett volna találni kedvező gazdasági pillanatokot, amiket kiaknázhattak volna a szükség-építkezések mellett a szépítés gazdaságát. Nézzé Berlin példáját. Ott a háború befejezése óta, minden spartacus forradalmak és megszállás ellenére, az építkezéseken kívül *kilenc köztéri szobrot állítottak fel, nem is szólva Párisról, ahol husz új szoborral díszítették még szebbé a várost.* Budapestet szegénytelenül elhanyagolták. Elszigetelte magát hirdető és jajgatott szegénységbe. Nem produkált, nem egyengetett, nem díszített. Kár, mert sokan csődülnek Magyarországra annak a hírere, hogy a magyar művészet világjelentőségűvé

dön ismert gyógyforrások fölött és vége. Sehol egy parkszobor, sehol villák, sehol emberi szép. Hát nem érzik meg ezt a fájdalmat?...

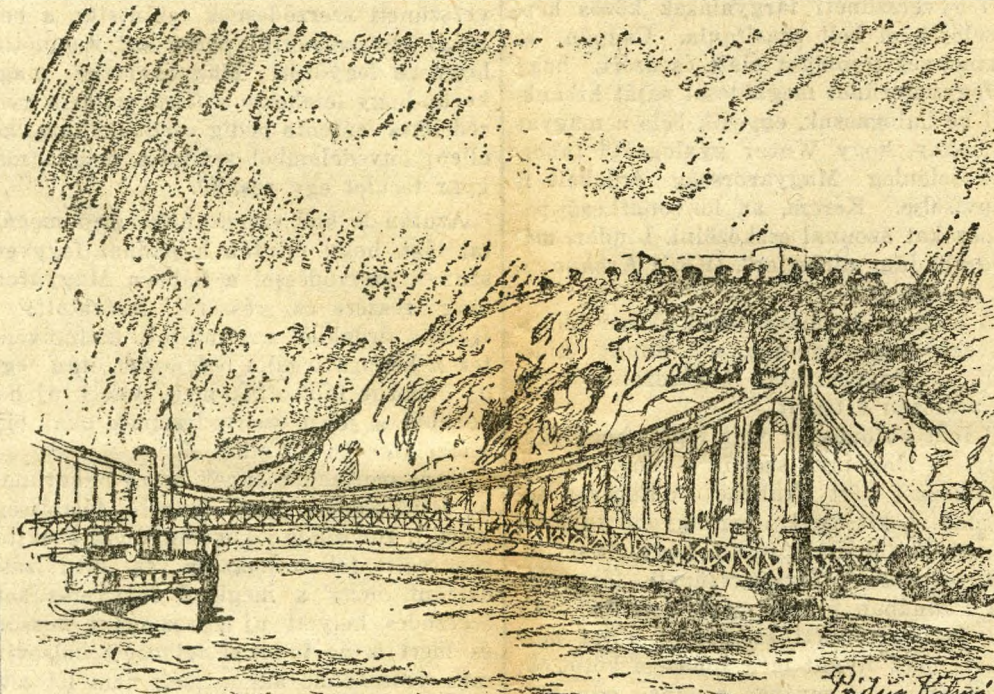
Bizony elég szomorú ez. Szégyelhető. Különösen azért, mert a magyar műépítész, festő, szobrász: nyomorog és koldusgarasonkondok, de dolgozik, alkot és nyomorában világhíressé lesz — külföldön. Itthon pedig nem tudnak róla és ezért a nemtudásért elavult az „új Budapest”.

A szigetről autón mentünk ki az Andrásy-utra, melynek nyilegyenes alléja végén, a Millenniumi Emlék mellett befordultunk a Városligetbe.

— Nézzé meg ezt a ragyogó műalkotást — és a Szépművészeti Múzeum — Műcsarnok — Millenniumi Emlékmű háromszögére mutatott. — Ha valamely nép kulturája ilyen tökéletes szépalkotásra képes, mért nem csinálja végig az egész vonalon ugyanezt? Saját reputációjuk és kulturabizonyításuk érdekében legalább Budapesten kezdődjék meg olyan mozgalom, amely egy negyedszázad nagy mulasztását pótolni tudja.

Azután, hogy besétáltuk a Városligetet, Hosley ur így beszélt tovább:

— Különös ország ez az önké. A talaja igen nemes művészetet növesztett ki magából. Ezt a művészetet azonban csak a műtermekben vagy a kiállításokon láthatja meg az ember. Biztosítom, hogy művészetileg legalábbis egy *nívón állnak Németországgal és mégis utazzon csak végig az ő városaikon és hasonlítsa össze az ott látott látható szépet a*

Gellért-hegy az Erzsébet-híddal

látogassuk Budapest szépészeti értékeit. Átjutottunk a Ferenc József hidon Budára, ott motoros csónakba szálltunk, hogy felfelé haladva a Dunán, Hosley ur megláthassa, hogy a két part gyönyörű fekvését mennyire tudta Budapest emberi kézzel még szebbé felfokozni. Ugyanis minden partmenti nagyváros a víz felé nézti mindig legszebb arculatát...

Elhaladtunk a Gellérthegy mellett. Hosley előtört a motort és negyed órát nézte a földéri panorámát, ezt a világon egyedül csak Budapesten látható természet-ajándékot,

kopár a hegy és egymagában omladozik a rom. Nincs időtávolság-mérő új építmény az egész vidéken és aki idegen látja a magyar fővárost, nem érzi mindjárt, hogy nyugati kulturavárosba lépett. Irgyili Budapestől ezt a remek hegyet, amit milyen nagyszerűvé lehetne kiépíteni.

Megindult a motor és hajtotta a kettészelt hullámok szétcsapódása közt csónakunkat tovább.

— Ez az önké legnagyobb építészeti bravura — mutat rá a közeledő Erzsébet hídra. — Ilyent szépség és konstrukció tekintetben

Gellért-hegy az Erzsébet-híddal

látogassuk Budapest szépészeti értékeit. Átjutottunk a Ferenc József hidon Budára, ott motoros csónakba szálltunk, hogy felfelé haladva a Dunán, Hosley ur megláthassa, hogy a két part gyönyörű fekvését mennyire tudta Budapest emberi kézzel még szebbé fel-fokozni. Ugyanis minden partmenti nagyváros a víz felé nézeti mindig legszebb arculatát...

Elhaladtunk a Gellérthegy mellett. Hosley eálította a motort és negyed órát nézte a sündéri panorámát, ezt a világon egyedül csak Budapesten látható természet-ajándékot,

kopár a hegy és egymagában omladozik a rom. Nincs időtávolság-mérő új építmény az egész vidéken és aki idegen látja a magyar fővárost, *nem érzi mindjárt, hogy nyugati kultúrvárosba lépett.* Irigyli Budapesttől ezt a remek hegyet, amit milyen nagyszerűvé lehetne kiépíteni.

Megindult a motor és hajtotta a kettészelt hullámok szétesapódása közt csónakunkat tovább.

— Ez az önök legnagyobb építészeti bravurja — mutat rá a közeledő Erzsébet hidra. — Ilyent szépség és konstrukció tekintetén

nyugati nagyváros.

— A háboru utáni nyomoruságban is lehetett volna találni kedvező gazdasági pillanatokot, amiket kiaknázhattak volna a szükség-építkezések mellett a szépépítés gazdagítására. Nézze Berlint például. Ott a háboru befejezése óta, minden spartacusi forradalmak és megszállás ellenére, az építkezéseken kívül *hílen köztéri szobrot állítottak fel, nem is szólva Párisról, ahol husz új szoborral diszítették még szebbé a várost.* Budapest tetszhalott. Elszigetelte magát hirdetett és jajgatott szegénységébe. Nem produkált, nem egyengetett, nem diszített. Kár, mert sokan csődülnek Magyarországra annak a hírére, hogy a magyar művészet világjelentőségüvé

szépalkotásra képes, mért nem csinálja végig az egész vonalon ugyanezt? Saját reputációjuk és kulturabizonyításuk érdekében legalább Budapesten kezdődjék meg olyan mozgalom, amely egy negyedévszázad nagy mulasztását pótolni tudja.

Azután, hogy besétáltuk a Városligetet, Hosley ur így beszélt tovább:

— Különös ország ez az önöké. A talaja igen nemes művészetet növesztett ki magából. Ezt a művészetet azonban csak a műtermekben vagy a kiállításokon láthatja meg az ember. Biztosítom, hogy művészetileg legalábbis *egy nívón állnak Németországgal* és mégis utazzon csak végig az ő városaikon és hasonlitsa össze az ott látott *látható* szépet a

magyar városok állapotával Magyarországon csak egy edros van: Budapest, a többiek egy-két évszázaddal kullognak a nyugati fejlődés mögött. Annyi erejük most *ugy sincs*, hogy egy egész országot építsenek *maivá*. Legyen tehát Budapest a magyar Athén, melyet rekonstruálni, feldiszíteni és továbbépíteni éppen Magyarországnak kötelessége, ahol a művészet nagyszerű produktumokra képes. Ezzel szemben építészeti tekintetben a gellért-hegyi- és Várbástyán kívül nincs utcai szép-művük, a királyi váron, parlamenten, Kurián, Szépművészeti Múzeumon, Bazilikán és még néhány kisebb-nagyobb palotán kívül nincs igazi szépépítészeti alkotásuk. Ezek is egy-től-egyig legalább negyedszázad előtti építkezések. És legnagyobb szomorúság, hogy *közteri szobraik nincsenek*. A jó szoborműveket egy kézen összeszámálhatja az ember: az Anonymus, *Ligeti* Miklós pompás műve; a Pázmán-szobor, *Radnay* Béla munkája; a Kálvin-téri Danubius-kutszobor, *Fessler* Leó alkotása és vajjon mit említhetek még? . . . Dekorativ, nem történeti emlékszobor csak kutszobor formájában van Budapesten közterén, mert a margitszigeti remek „Ijjazó”,

amely *Kisfaludy-Stróbl* Zsigmond műve, nem közérték, hanem egy sportegyesület tulajdona.

— Hát ezt kell, hogy valóban méltó legyen a város a benne buzgó híres magyar művészethez: építeni, az épületeket feldiszíteni képekkel, freskókkal, az utcákra pedig dekoratív, végre nem történeti vonatkozású szobrokat kihelyezni, amikből bőven van a pesti szobrászműtermek kész anyagában. Boldog lennék, ha ennek a nagyraihivatott kultúrországnak magához illő szép fővárosa lenne, amit éppen az *önök* képzettsége és tudása aránylag kis anyagi áldozattal elővarázsolhat egy-két esztendő alatt. *Higgyék el, fontos az egész ország boldogulására, hogy Budapest reprezentábilis főváros legyen.*

Ez volt a lényege a Hosley urral együtt tett tanulmányi szemle-ut végén kapott véleménynek. A bírálata kemény ugyan, de minden részletében igaz. Budapest elmaradt a nyugati nagyvárosok mögött, de *Budapestnek nem szabad elmaradnia ekkora magyar kultúra kellős közepében!*

Radnay Oszkár